TRISTA MODĂ A COLINDELOR TRISTE

Autor: Petru Dimitriu | 22 decembrie 2023

În panoplia personală de roluri și ipostaze pe care le-am îndeplinit până în prezent, un loc de cinste l-a ocupat vocația sezonieră de colindător. Toți anii în care am mers la colindat, fie la biserică, fie la liceu, fie hoinărind în toiul nopții de Ajun pe la prieteni și cunoscuți până spre dimineață, fie în felurite vizite misionare, mi-au îmbogățit nu doar cufărul cu amintiri, ci și zestrea culturală personală cu zeci și zeci de cântece. Mai recent, la facultate, oportunitatea și necesitatea m-au împins să-mi asum, în cadrul câtorva grupuri informale în care am activat, încă un foarte interesant rol: acela de dirijor de cor – bineînțeles, unul amatorisim. Și totuși, din postura de organizator al unor grupuri de colindători, pe care cred că am îndeplinit-o cu (poate prea multă) seriozitate, m-am simțit îndreptățit în mai multe rânduri să acționez, spre nemulțumirea colegilor, ca un veritabil cenzor, eschivându-mă sau chiar refuzând expres și cu obstinație să repet sau să dirijez anumite „cântece de sezon” pe care le detestam fie din rațiuni de estetică muzicală, fie pentru că versurile lor îmi păreau profund repugnante. Ca și când tolba de colinde și cântece de stea populare s-ar fi golit pe nesimțite, ultimele câteva decenii (iar, dintre acestea, ultimul deceniu îndeosebi), ne-au făcut martori la o avalanșă de noi cântece încadrate prea generos în categoria colindelor, foarte diverse ca sursă de inspirație, gen muzical și *ifos.* Dintre acestea, în prea multe dintre ele accentul alunecă – în opinia mea, strident și dăunător – spre antrenarea unor emoții false, a unui impact emoțional excesiv, în disonanță flagrantă cu duhul sărbătorii.

Un prim exemplu îl găsesc în colindul *La Vitleem colo-n jos*, unde aranjamentele tipice ale melodiei includ aproape de fiecare dată, înainte de ultima strofă, *solo*-ul sfâșietor care strigă „Nu mai plânge, Maica mea!”. Deși e drept că episodul nașterii Mântuitorului, așa cum este redat în Evanghelia după Luca, denotă dramatism, nu cred că exagerarea scenei pentru un foarte scontat efect lacrimogen îmbogățește în mod pozitiv mesajul colindului, ci mai degrabă satisface o poftă (aparent debordantă) a publicului de a experimenta ceea ce psihologii numesc ambivalență – antrenarea în paralel a stărilor emoționale diametral opuse.

În aceeași notă, celebrul cântec *Galbenă gutuie*, un alt storcător profesional de lacrimi,

neavând nimic în comun nici cu datina colindatului (cu origini păgâne) și nici cu forma încreștinată cu rol de vestire a Nașterii Domnului, este încadrat cu generozitate impostoare în desfășurătorul de colinde din serbările de Crăciun, fiind nu de puține ori punctul culminant al acestora, în ceea ce eu consider a fi, din partea organizatorilor acestor concerte, o alegere situată undeva între ignoranță și indolență. Într-o ironie ce transcende epoci ale istoriei recente, cântecul folk al Nicăi Zaharia lansat la Cenaclul Flacăra în plină epocă de tristă amintire face numai o singură referire la Crăciun – iar aceea foarte vagă, prin sintagma corectă politic pe atunci – și, în mod teribil, și astăzi! – „sărbătorile de iarnă”.

„Mama mea n-avea nici globuri
Nici beteală și nici stea
Sărbătorile de iarnă
Cu gutui le-mpodobea”

Varietatea de colinde a mai fost îmbogățită recent (și, în impresia mea, nepotrivit) și cu evidente inovații precum: colindele cu versuri aproape nonsensice („Dacă-n fiecare zi Crăciunul ar veni ce bucurie-ar fi” sau „Azi e miercuri, mâine-i joi / Vine Domnul pe la noi”), colinde în care peste jumătate din versuri sunt interjecții („Bum bai iarba-i flori / Bai tir tiri / Lai dai dai / Hop hai hop / Țâr țâr țâr”) și, din nou, la loc de cinste, jelanii ale deținuților politici din perioada represiunilor totalitare din România. Reprezentativ este *Colind*-ul lui Radu Gyr, o mărturie amară a tragediilor din închisorile politice, însă care, aranjată pe o melodie ce transmite o emoție soră cu deznădejdea, devine un plonjeu într-un abis al tristeții la limita disperării – destinat mângâierii sufletelor unor mărturisitori trecuți între timp (chiar dacă informal, în conștiința populară) în rândul sfinților, deci fără o trebuință reală de a fi jeliți de către cei de astăzi printr-o reactualizare hiper-dramatizată a suferinței lor – în plină serbare a bucuriei! – urmată, eventual, de reproiectarea ei în manieră anacronică, în prezent.

„A venit și-aici Crăciunul
Să ne mângâie surghiunul […]
Cade albă nea
Peste viața mea
Care-aici se stinge.”

Nu în ultimul rând, o altă născocire ce m-a iritat încă de prima dată când am auzit-o cântată este lamentația versificată ce a primit titlul *Vin colindătorii* – în care autorul original, Tudor Gheorghe, deplânge – ce-i drept, nu total nejustificat – erodarea tradițiilor, condamnând confiscarea țării de către politicieni corupți. Intercalate cu interjecția onomatopeică „leru-i ler”, și aceste versuri devin, desigur, un „colind” – unul cu mesaj *anti-sistem*.

„Vin colindătorii cum veneau odată (Leru-i ler.)
Să colinde-n seara asta minunată
Dar li-i gura arsă și li-s ochii-n lacrimi […]
Tremurat li-i glasul, nu știu să colinde […]
Am murit degeaba! Ce-ați făcut din țară? […]
Domnilor de astăzi, să v-apuce frica!”

Înmulțirea și popularitatea „«colindelor» de jale”, pe care le plasez alături de pricesnele și baladele triste precum *Cruce sfântă părăsită* sau *Balada lui Constantin Brâncoveanu*, nu pot însemna decât că aceste cântări se bucură de cerere și apreciere din partea publicului auditor, fapt în fața căruia nu pot decât să mă întreb: de unde provine această apetență nesănătoasă a multora dintre noi pentru a ne plânge și a deplânge și cum se face că plânsul de milă a fost promovat la rang de artă sacră, contaminând până și colindele?

Fără a avea pretenția de a emite un verdict, voi specula grosier afirmând că, în ceea ce pare a fi o traumă transgenerațională cu batere foarte lungă, poate mult dincolo de otrăvitoarea epocă comunistă, unii dintre noi încă găsim un fel de delectare masochistă în autoflagelare, în contemplarea sărăciei, a condiției victimei și în resentimentul față de autorități, iar adversitatea traiului sub opresiune și atitudinea înfrântă, lamentatorie ne sunt atât de familiare încât unii dintre noi ar căuta motive să (se) plângă, dacă se poate, până și de Crăciun. Indiferent de originea lor, inocularea acestor teme în așa-numite colinde este, în opinia mea, jenantă, dacă nu chiar revoltătoare, motiv pentru care nici astăzi nu regret reticența mea de a le promova în modestele programe de colinde pe care le-am coordonat în trecut.

În această perioadă a anului în care atât rânduiala religioasă cât și cea lumească ne invită la înnoire și bucurie, mi-aș dori să ne propunem să nu ne (mai) complăcem nici măcar pentru o clipă în îmbufnare resemnată, cinism și inacțiune; să nu ne confiscăm singuri bucuria firească și așezată a sărbătorii substituind-o cu emoții ieftine și, eventual, reconfortându-ne cu autoamăgirea cum că condiția victimei ar fi întrucâtva o virtute – nici măcar atunci când cântece neinspirate care ne sunt recomandate drept „colinde” (prezentate ca fiind la paritate cu *O, ce veste minunată, Bună dimineața la Moș Ajun*, *Scoală, gazdă, din pătuț*, *Steaua sus răsare, Nouă azi ne-a răsărit*), ne propun, ca formă de *entertainment*, să îmbrățișăm cu o perversă naturalețe străfulgerări de deznădejde. În locul acestora, mi-aș dori ca această perioadă să ne fie prilej de planificare de noi inițiative, de ieșiri din zona de confort, de trecere de la inacțiune resemnată la acțiune asumată, de înfruntare a împrejurărilor vitrege, așa cum, conform Evangheliei, Iisus a făcut-o cu curaj și consecvență încă de la nașterea cea din iesle.

Sperând ca precedentele aprecieri severe să nu vă fi îndemnat să mă considerați un

insensibil incapabil de a aprecia bucurii simple și emoții necomplicate de raționalizări, rămân fidel tezei mele că astăzi, mai mult ca oricând, *grinch*-ul care ne fură Crăciunul este… *kitsch*-ul.

Imagine: *Unsplash*